

ВЯЧЕСЛАВ БОРИСОВ

Світлана Борисова

Донбаський державний педагогічний університет

м. Слов'янськ

АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

З метою забезпечення розвитку неперервної педагогічної освіти в Україні та на виконання Указу Президента України від 25 червня 2013 року № 344 «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» Міністерством освіти і науки України було затверджено галузеву Концепцію розвитку неперервної педагогічної освіти.

В Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти, зокрема зазначено, що «розвиток неперервної педагогічної освіти має бути спрямований на:

- забезпечення інноваційного розвитку освітніх установ і навчальних закладів всіх рівнів;
- модернізацію на всіх рівнях освіти змісту, форм, методів та технологій навчання відповідно до вимог інформаційного громадянського полікультурного суспільства;
- впровадження акмеологічних та аксіологічних засад у підготовці педагогічних кадрів, формування мотивації та створення умов для їх навчання й саморозвитку упродовж професійної діяльності;
- зміцнення інституту сім'ї,
- збереження національних традицій і цінностей;
- забезпечення якості освіти на всіх рівнях відповідно до світових та європейських стандартів;
- формування методологічної культури педагогічних кадрів;
- забезпечення інтеграції науки і практичної педагогічної діяльності;
- запровадження європейського досвіду професійно-педагогічної підготовки за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра для всіх спеціальностей (магістр у вищих навчальних закладах може займати посаду викладача)»¹.

Збереження національних традицій і цінностей і забезпечення якості освіти на всіх рівнях відповідно до світових та європейських стандартів зу-

¹ Наказ МОН України № 1176 від 14.08.2013-Режим доступу: <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-5C14D90C5040F/list-D4A04AF326>

мовлює звернення до проблеми підготовки майбутніх учителів технологій до гурткової роботи з художньо-технічної творчості.

Динамізм сучасного життя, „особистісна орієнтація процесу модернізації освіти” (С. Максименко) ставить високі вимоги до професійних і особистісних якостей учителя технологій, який покликаний реалізовувати завдання трудової підготовки і виховання. Наразі заактуалізованим є твердження академіка С. Гончаренка про те, що реально захищеною в соціальному відношенні може бути лише широко, фундаментально освічена людина, здатна гнучко перебудовувати напрям і зміст своєї професійної діяльності у зв’язку зі змінами виробничих технологій або вимог ринку праці².

Численні видання монографічного, довідково-енциклопедичного характеру, спеціальні журнали як в Україні (– Вища школа, – Шлях освіти, – Вища освіта, – Освіта і управління), так і за кордоном („Higher Education in Europe”, „International Journal of Educational Development”, „American Journal of Education”, „British Journal of Educational Studies”, „Canadian and International Education”, —Высшее образование в России та ін.) засвідчують, що проблеми вищої школи, зокрема педагогічної, залишаються актуальними для науковців та педагогів практиків.

Вітчизняними і зарубіжними науковцями В. Алфімовим, В. Борисовим, І. Вільш, Б.Гершунським, М.Євтухом, Н. Ничкало та ін. активно досліджуються методологічні і прикладні питання розвитку вищої освіти, модернізації педагогічної професійної освіти, освітньо-педагогічної прогностики, концептуальні ідеї нової стратегії професійної підготовки фахівців. В аспекті розгляду актуальних проблем підготовки майбутнього вчителя технологій визначено провідні тенденції світової вищої професійної освіти, існуючі тенденції у філології, педагогіці, психології, що впливають на створення нового образу вчителя технологій.

Створення високоякісної системи освіти XXI століття визнається одним з пріоритетних завдань урядами багатьох країн. Соціально-економічні реалії підштовхують уряди країн до визнання головним пріоритетом підготовку вчителів. Реформування системи освіти в умовах постійного поглиблення глобалізації не можливе без урахування світових тенденцій вищої професійної педагогічної освіти.

Вивчення низки наукових досліджень політологів, філософів, педагогів дало можливість виділити провідні тенденції світової вищої освіти, зокрема тенденції переходу від індустріального виробництва до інформаційно-комунікаційних технологій; поглиблення процесів глобалізації; мультикультурної взаємодії, інтеграції, демократизації та диверсифікації; гуманізації

² Гончаренко С.У. Фундаментальність професійної освіти – потреба часу // Педагогічна газета. – 2004. – грудень. (№ 12). – С. 3.

і гуманітаризації вищої освіти; відродження традицій вітчизняної освіти та ін. (див. таблиця 1).

Таблиця 1. Світові тенденції вищої професійної педагогічної освіти

Тенденція	Головні ознаки тенденції	Потенційні наслідки
Глобалізація	Зближення націй і народів світу, перехід людства від індустріальних до науково-інформаційних технологій, що значною мірою ґрунтуються на інтелектуальній власності, на знаннях як субстанції виробництва і визначаються рівнем людського розвитку в країні, станом наукового потенціалу нації.	
Маркетизація освіти	Освіта розглядається як певний товар який має певні якості і вартість на ринку	
Інтернаціоналізація освіти	Створення інтернаціональних освітніх структур різного призначення, забезпечення студентської мобільності, тобто переходу до гнучких взаємоузгоджених навчальних планів модульного типу, що дозволяють студентам легше адаптуватися до умов навчання в інших ВНЗ, широке використання сучасних інформаційних технологій і дистанційного навчання	
Впровадження стандартів освіти	Зсуви в потребах у навчанні студентів з системи знань умінь і навичок у бік професійної компетентності і компетенцій.	Сьогодні потрібні вчителі технологій здатні до співробітництва і розв'язання завдань на рівні особистості, групи, колективу, регіону.

Сьогодні більшість дослідників вважає, що висока якість викладання зумовлена акцентами на цінностях, навичках і знаннях, що є основою гарного навчання. Від сучасного вчителя технологій очікують здатності до кар'єрного зростання і зміни сфери діяльності залежно від демографічної ситуації. Американські науковці зокрема наголошують на тому, що вчитель повинен забезпечувати «індивідуальну траєкторію» розвитку окремого учня за рахунок вивчення різних видів декоративно-ужиткового мистецтва.

Кінець другого – початок третього тисячоліття пов'язаний із критичними дебатами навколо домінуючої в загальноосвітньому розвитку тенденції до глобалізації, яку називають то загрозою, то перспективою для виживання і збереження людської цивілізації, — інформаційною інтервенцією, ідеєю формування нового синтезу цінностей, моральних абсолютів, — єдиної, за-

гальнопланетарної моральності¹¹. У науковій літературі існують різні підходи й абсолютно полярні позиції щодо глобалізації, глобальної освіти.

Одна частина дослідників вважає, що це не сприяє розвитку європейської вищої освіти, інша – виступає за зближення націй і народів світу, необхідність спілкуватися зі світом, за актуалізацію зміни прагматичного розуміння вищої освіти, інтенсифікацію гуманітарних досліджень³.

Головна мета тенденції до інтернаціоналізації вищої освіти полягає в переході до гнучких взаємоузгоджених навчальних планів модульного типу, що забезпечують якісне адаптування студентів до умов навчання, якнайширше використання сучасних інформаційних технологій і дистанційного навчання тощо. Суть тенденції інтеграції – через поглиблення співробітництва у сфері освіти сприяти загальному соціально-економічному прогресу, зміцненню взаєморозуміння між народами світу, об'єднанню потенціалів національних освітніх систем з метою вирішення завдань поліпшення якості освіти. Тенденції демократизації та диверсифікації вищої освіти виявляються в пошуках альтернативних джерел фінансування, у врахуванні потреб ринку праці в тій чи іншій спеціальності та індивідуальних запитів студентів в освітніх послугах через запровадження диференційованого багаторівневого навчання, розширення номенклатури спеціальностей, збільшення кількості вищих навчальних закладів, створення нових регіональних центрів освіти. На процес оновлення освіти впливає тенденція відродження традиційних видів декоративно-ужиткового мистецтва.

Серед актуальних тенденцій сьогодення – усвідомлення потреби нової гуманістичної парадигми освіти, мета якої -формування такого фахівця-вчителя технологій, рівень підготовки якого гармонійно поєднує освіченість, професіоналізм, духовність, розвиток особистості у відповідності з духовними цінностями української національної і загальнолюдської культури.

Йдеться про створення в навчальному закладі гуманітарного середовища, яке сприяє розвитку моральних якостей, соціально значущих цінностей, формуванню наукового світогляду, розкриттю творчих потенцій особистості, характеризується запровадженням нових педагогічних технологій, переорієнтацією навчально-виховного процесу на оволодіння традиційними видами декоративно-ужиткового мистецтва і основами етнодизайну.

Доцільно згадати і замислитися над застереженням французького філософа К. Леві-Строса про те, що XXI століття буде «століттям гуманітарних наук або його не буде». Гуманітаризацію в сфері професійної підготовки вчителя технологій ми розглядаємо крізь призму художньо-естетичної культури особистості вчителя. У цьому напрямі гуманітаризація спонукає до розширення предметів, пов'язаних із вивченням традиційних видів декора-

³ Кремень В.Г. Філософія освіти XXI століття // Урядовий кур'єр. – 2003. – 6 лютого року.; Скотт П. Глобализация и университет // Вестник высшей школы. Alma mater. – 2000. – № 4. – С. 4–9, с. 5.

тивно-ужиткового мистецтва та реалізацією у сучасному виробництві ідей етнодизайну.

У зв'язку з інтеграцією України в європейські і глобальні економічні, соціально-політичні й освітні структури і процеси охарактеризовані вище тенденції мають знайти логічне відображення у професійній підготовці вчителів технологій.

«Визначаючи основну змістовну характеристику нової філософсько-освітньої парадигми ХХІ століття, практично всі дослідники фокусують увагу на її гуманістичній спрямованості. Гуманізація освіти, навчання. Виховання, школи міжособистісних стосунків учасників освітніх процесів, управління освітою тощо – це далеко не повний перелік різноманітних аспектів реального глобального процесу, який на наших очах змінює лице освіти. Немає ніяких підстав сумніватися в реальності гуманізації освіти і правомірності вживання цього терміну як характеристики основної тенденції розвитку сучасних освітніх систем»⁴.

Для нас наведена теза є надзвичайно важливою, оскільки висвітлює цінності культури як інструмент регуляції поведінки спільноти в системі освіти. «Суть новизни проблем світової спільноти полягає у тому, що цивілізація, яка формується гуманітарною революцією, перетворює науку Модерну в «технонауку», тобто в нерозривний симбіоз фундаментальної науки й індустрії високих і надвисоких технологій»⁵.

Польська дослідниця Іоланта Вільш, аналізуючи стан сучасної освіти, зауважує, що на зміну старим парадигмам приходить нова кібернетично-системна парадигма, згідно з якою людина та її довкілля сприймається як система, як інтегральна цілісність, а зміни, що відбуваються в реальності, мають міждисциплінарний характер⁶. Гуманоцентрична переорієнтація освіти, основними рисами якої є загальність, інтегральність, креативність, потреби суспільства в підготовці вчителя технологій здатного до гурткової роботи та діяльності з трудового виховання, який, знаючи основи методики трудової підготовки, вміло проектує її на парадигму учня, зумовила зросту увагу до декоративно-ужиткового мистецтва як джерела обґрунтування стратегії розвитку освіти. Сьогодні все більше вищих навчальних закладів упроваджують навчальний курс дисципліни, що пов'язані з етнодизайном, різними видами декоративно-ужиткового мистецтва.

⁴ Романенко М.І. Гуманізація освіти: концептуальні проблеми та практичний досвід. – Наукова монографія. – Дніпропетровськ, Видавництво „Промінь”, 2001. – 83 с. – С. 5.

⁵ Саморегуляція соціального організму країни: монографія / за наук. Ред. В.П. Беха; В.П. Бех (голова), Н.В. Крохмаль, Г.О. Нестеренко; Мін-во освіти і науки, Нац. Пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. – С. 3.

⁶ І. Вільш Кібернетично – системна парадигма як детермінанта суспільних і освітніх змін ХХІ століття // Діалог культур: Україна в світовому контексті. Філософія освіти: Збірник наукових праць, 1999.-Вип.4, С. 62.

Таке звернення до декоративно-ужиткового мистецтва та до його творчого і духовного потенціалу зумовлено підняттям на новий щабель філософії освіти.

Початок третього тисячоліття ознаменований появою досліджень, присвячених розгляду методологічних засад філософії культури, освіти, комунікативної культури, художньо-естетичного виховання, ролі філософської методології та технології освіти у вирішенні проблем дидактики тощо (В. Андрущенко, В. Бех, І. Зязюн, С. Сарнавська, М. Романенко, Г. Шевченко та ін.).

Дослідники з'ясовують методологічну концепцію онтології М. Хайдеггера, філософську герменевтику Г.-Х. Гадамера, комунікативну етику Ю. Габермаса, діалогіку М. Бубера, М. Бахтіна, В. Біблера, структурну антропологію К. Леві-Строса, гуманістичну сутність педагогічної спадщини Д. Тхоржевського, поняття освіти якими пов'язувалося з поняттям культури, а гуманізація розглядалася як один із напрямів самореалізації особистості.

Все більшої підтримки набуває ідея діалогічного розвитку культури, яка ґрунтується на новій ментальній парадигмі – становленні культури антропоцентричного типу, спрямованій на діалог людини та культури.

Інноваційний освітній простір ХХІ століття суттєво збагачують тенденції в розвитку професійної педагогічної освіти. Гуманізація, антропоцентризм сучасної технологічної освіти привели до появи нових чи відродження забутих дисциплін. На межі етнографії, культурології, лінгвістики отримав поширення етнотизм. В умовах технічних нововведень значно трансформувалась естетична свідомість особистості і зазнали змін форми і засоби художнього зображення світу.

Потреби розвитку особистості у світі цінностей духовної культури спонукали до впровадження культурознавчого підходу в дисципліни, що пов'язані із вивченням напрямів та видів декоративно-ужиткового мистецтва.

Вивчення різних видів декоративно-ужиткового мистецтва і опанування основ етнотизму допомагає вчителям у подальшій професійній діяльності і формують впевненість у собі, прагнення до творчої самореалізації. Нами було проведено опитування в якому прийняли участь 75 вчителів трудового навчання освітніх закладів Донецької області. З них 67 осіб вважають за необхідне мати підготовку з основ декоративно-ужиткового мистецтва, 58 вважають, що вчитель технологій зобов'язаний майстерно володіти принаймні двома-трьома технологіями декоративно-ужиткового мистецтва. Більшість вчителів висловили пропозицію про необхідність проведення майстер-класів і літніх шкіл з декоративно-ужиткового мистецтва з метою вдосконалення практичних навичок і вивчення нових технік і технологій роботи з різноманітними матеріалами.

Актуальними тенденціями сьогодення є: підготовка вчителів технологій до керування гуртками на основі опанування технологій декоративно-ужит-

кового мистецтва; використання дослідницьких завдань при вивченні видів і технологій декоративно-ужиткового мистецтва.

Вячеслав Борисов, Світлана Борисова

АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Резюме

Вивчення різних видів декоративно-ужиткового мистецтва і опанування основ етнодизайну допомагає вчителям у подальшій професійній діяльності і формують впевненість у собі, прагнення до творчої самореалізації.

Ключові слова: технології декоративно-житкового мистецтва, етнодизайн, вчитель.

Wiaczesław Borisow, Switłana Borisowa

AKTUALNE TRENDY W PRZYGOTOWANIU NAUCZYCIELI TECHNOLOGII

Streszczenie

Nauczanie różnych rodzajów sztuki dekoracyjno-użytkowej i opanowanie podstaw etnodesignu pomaga nauczycielom w działalności zawodowej i kształtuje pewność siebie, pragnienia twórczej samorealizacji.

Słowa kluczowe: technologie sztuki dekoracyjno-użytkowej, etnodesign, nauczyciel.

Vyacheslav Borysov, Svitlana Borysov

CURRENT TRENDS IN TRAINING TEACHERS TECHNOLOGY

Summary

Exploring different kinds of arts and crafts and master the basics etnodyzaynu helps teachers to further their professional activity and form self-confidence, desire for creative self.

Keywords: technology arts and subsistence art, etnodesign, teacher.